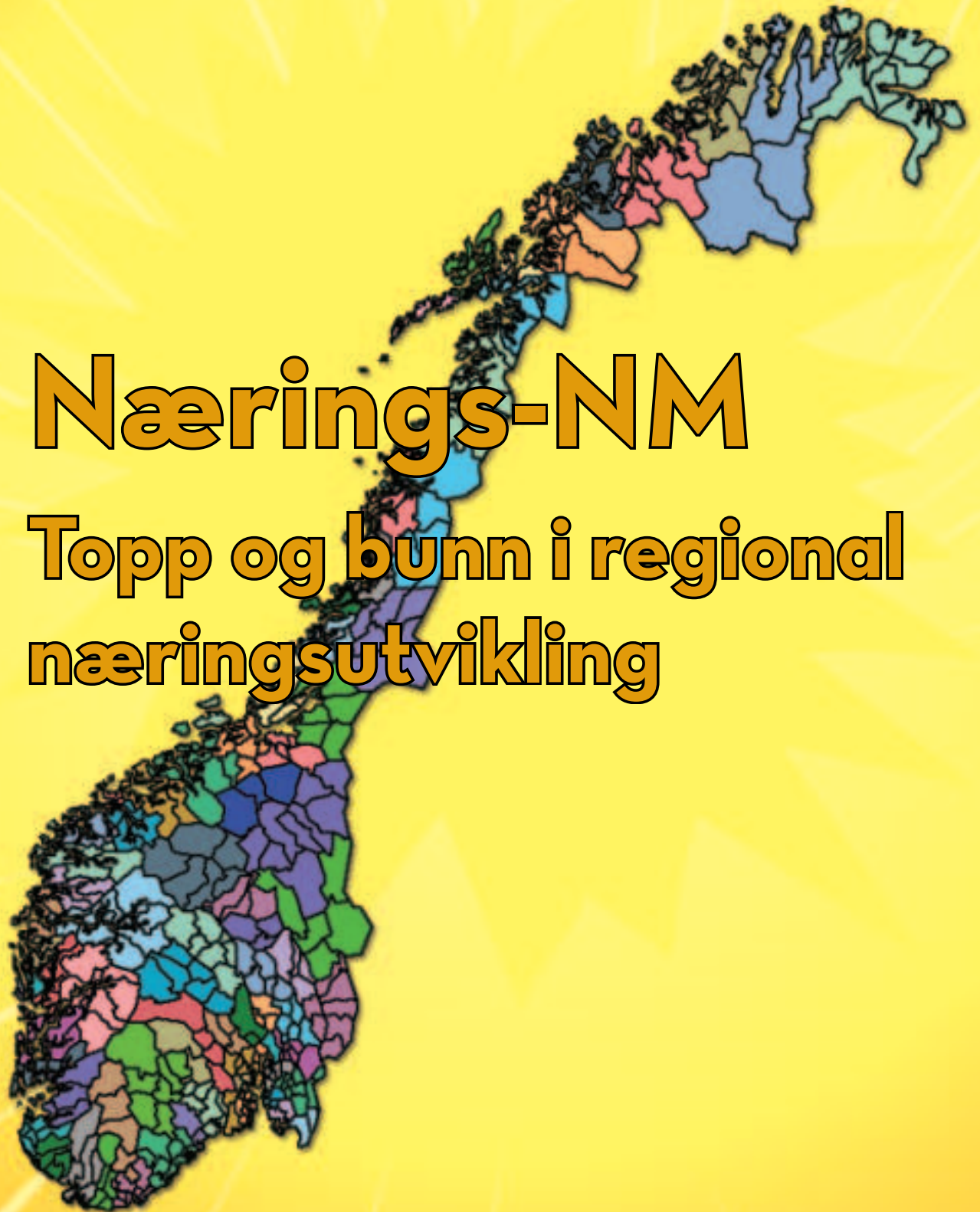

LEVENDE SMÅBEDRIFTER - VERDT Å SLÅSS FOR

Nærings-NM

Topp og bunn i regional
næringsutvikling

SMÅTINGET 2004

KRISTIANSUND 1. - 2. SEPTEMBER

FORORD

Denne rapporten er utarbeidet av Knut Vareide ved Telemarksforskning-Bø på oppdrag av Næringslivets Hovedorganisasjon. Hensikten med rapporten er å analysere næringsutviklingen i regionene i Norge. Analysen bygger på tidligere analyser i regi av Telemarksforskning-Bø, hvor næringslivet i kommuner og fylker i Norge er analysert og rangert. Næringsanalysene i denne rapporten er basert på en ny geografisk inndeling i regioner. Rangeringskriteriene er også videreutviklet. Analysen ble gjennomført i perioden mai - juli 2004.

Innhold:

Forord	2
Innhold	2
Hvordan definerer vi regionene?	2
Hvordan måler vi næringsutvikling?	2
Hva kan forklare regional næringsutvikling?	2
Nærings-NM	3
Samlet rangering	3
Lønnsomhet	5
Vekst	6
Nyetableringer	7
Næringslivets størrelse	8
Hva kan forklare regional næringsutvikling?	9
Næringsutvikling og befolkningsvekst	9
Næringsutvikling og størrelse	10
Næringsutvikl. og interkommunalt samarb.	11
Kompetanse og næringsutvikling	12
Næringsstruktur	13

Hvordan definerer vi regionene?

Inndelingen er basert på politiske regioner, det vil si klynger av kommuner som har inngått samarbeid i form av regionråd eller interkommunale næringssselskap. Det er identifisert 81 slike regioner i Norge. Statistisk sentralbyrå har gjort en liknende oppdeling i "økonomiske regioner", men med en noe annerledes fordeling. I løpet av de siste 20 årene har det foregått en stille regionalisering, der kommuner har inngått ulike former for samarbeide, spesielt innenfor næringsutvikling. Dermed har det oppstått et nytt og interessant geografisk nivå mellom kommuner og fylker. Dette geografiske nivået er nyttig for å studere næringsutvikling.

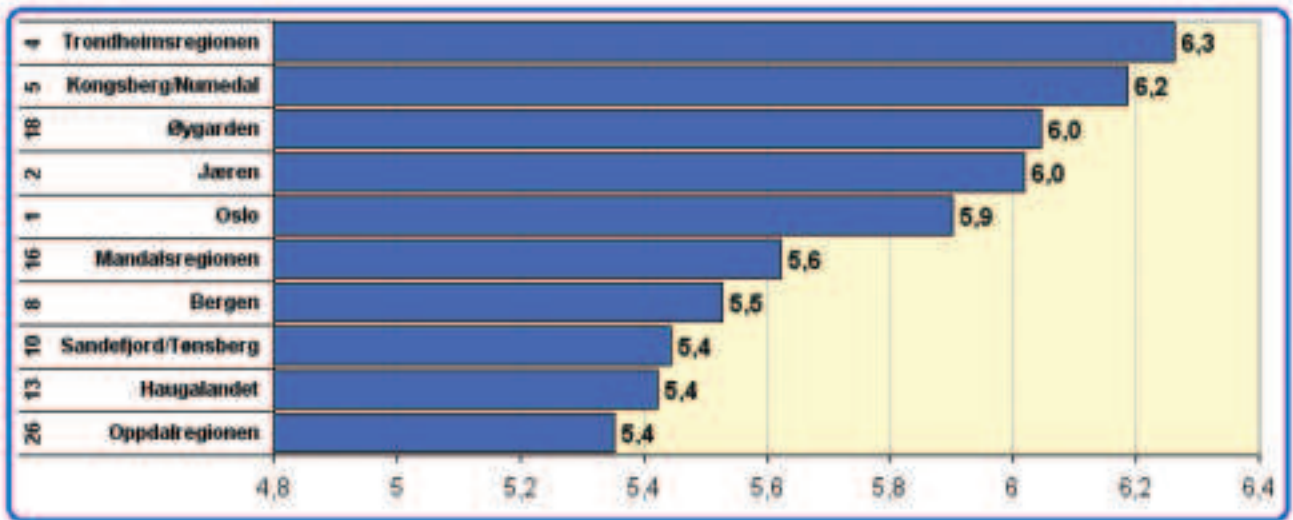
Hvordan måler vi næringsutvikling?

Næringsutviklingen i en region er den samlede utviklingen i regionens bedrifter. Vi har derfor laget en indeks, næringslivsindeksen, basert på de samlede resultatene, eller prestasjonene, til bedriftene i regionen. Vi har lagt fire ulike forhold til grunn for kårningen av beste næringsregion: Lønnsomhet, målt ved andel av foretak i regionen som har positivt resultat før skatt. Vekst, målt ved andel av foretak i regionen med over 10 prosent vekst i omsetning. Nyetablering: Andel nyregistrerte foretak. Størrelse: Antall arbeidsplasser i næringslivet i regionen i forhold til folketallet. Datagrunnlaget er hentet fra foretakenes regnskap i årene 1997-2002.

Hva kan forklare regional næringsutvikling?

I siste del av rapporten er det forsøkt å forklare hvorfor noen regioner gjør det bedre enn andre. Her har vi forsøkt å finne sammenhenger mellom regionenes score på næringslivsindeksen og forklaringsvariable som folketall, vekst i folketall, forekomst av universitet og høyskoler, næringsstruktur og interkommunalt samarbeid.

SAMLET RANGERING

Næringslivsindeksen er et gjennomsnitt av poengsum for nyetableringer, andel vekstforetak, andel lønnsomme foretak og næringslivets størrelse i forhold til folketallet i regionen. Næringslivsindeksen gir dermed en samlet karakter for hvordan næringslivet har prestert i regionen i 2002.

Trondheimsregionen er den regionen som hadde det mest vellykkede næringslivet i 2002, fulgt av Kongsberg/Numedal.

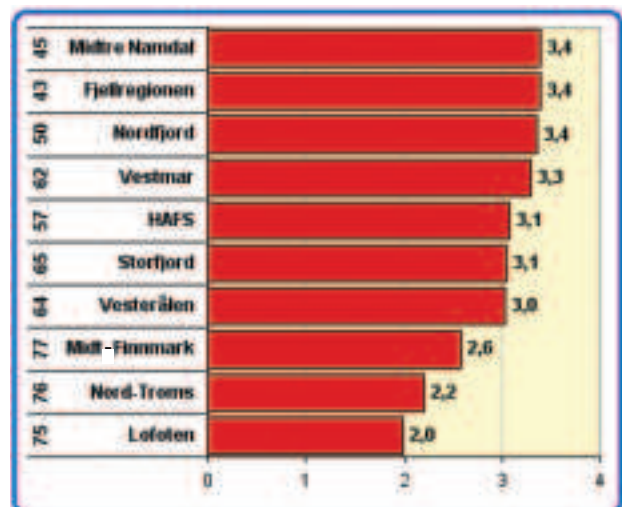
En kan også beregne tilsvarende indeks for en lengre periode ved bruk av gjennomsnitt for årene 1997-2002.

Oslo og Jæren har det beste næringslivet hvis vi beregner indeksen over en lengre periode.

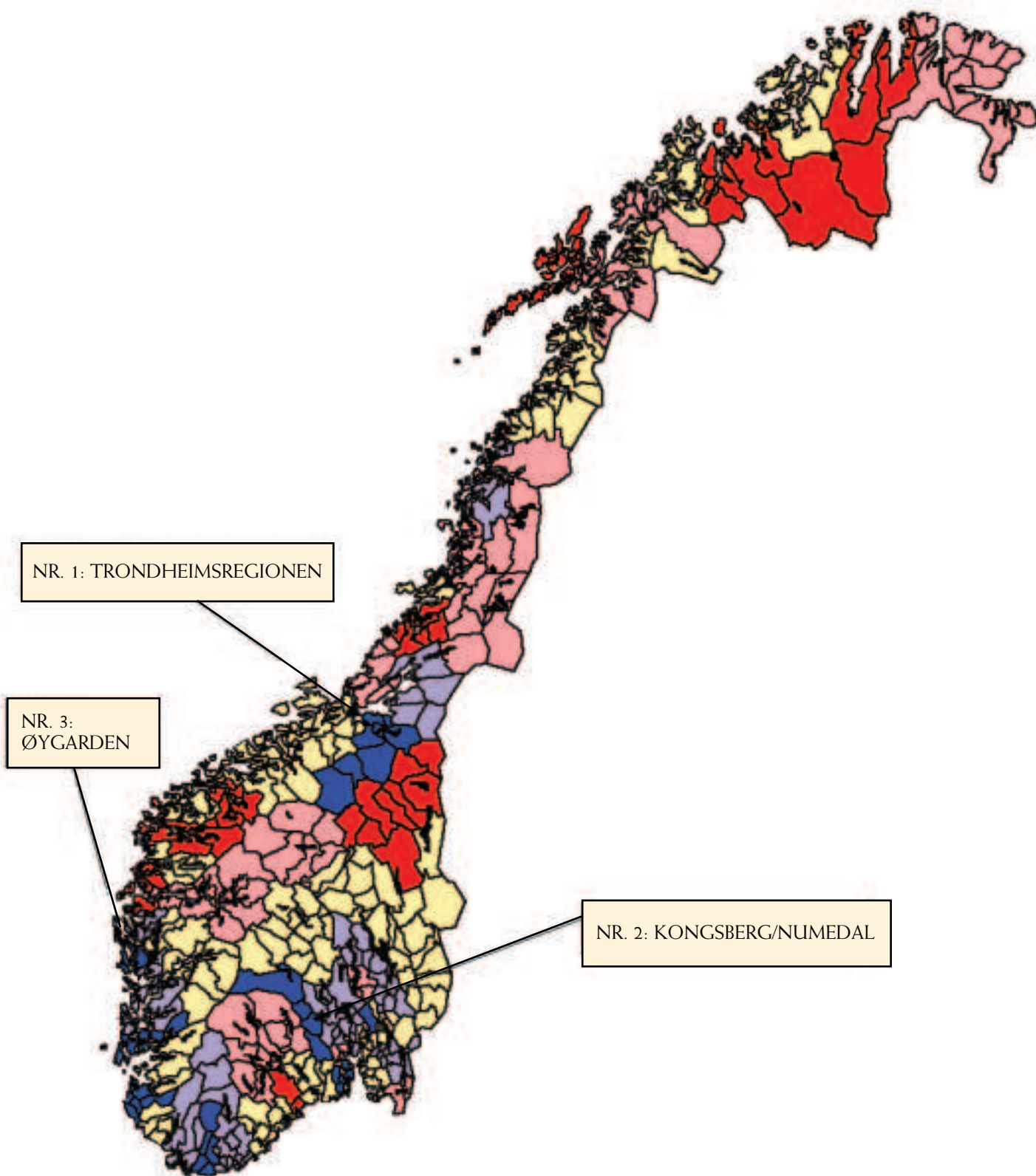
Det sentrale Østlandet, Sørlandet og regionene rundt Stavanger, Bergen og Trondheim har best næringsutvikling. Regioner i utkanten og i Nord-Norge skårer dårligere.

Det er en sterk sammenheng mellom næringsutviklingen og befolkningsutviklingen. Regioner med mange innbyggere og vekst i befolkningen har den beste utviklingen i næringslivet.

Figur 1: Næringslivsindeksen for 2002. De ti regionene med høyest poengsum. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

Figur 2: Næringslivsindeksen for 2002. De ti regionene med lavest poengsum. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

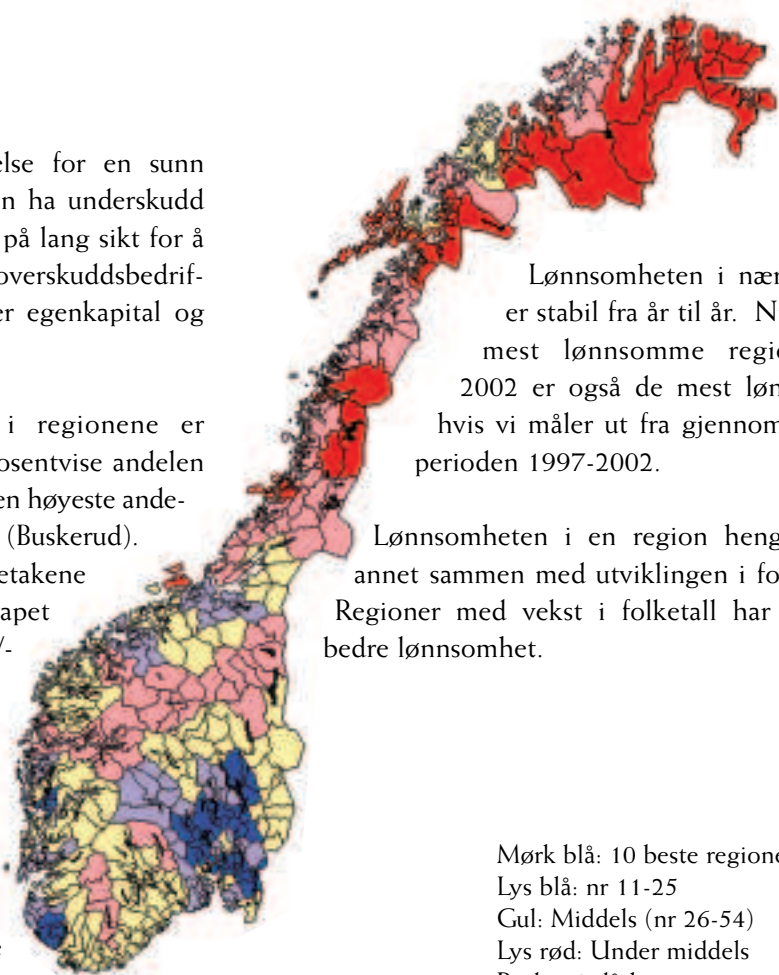

LØNNSOMHET

God lønnsomhet er en betingelse for en sunn næringsutvikling. En bedrift kan ha underskudd enkelte år, men må ha overskudd på lang sikt for å overleve. Regioner med mange overskuddsbedrifter vil ha færre nedleggelse, mer egenkapital og større vekstkraft.

Lønnsomheten i næringslivet i regionene er sammenliknet ved å se på den prosentvise andelen av foretak med positivt resultat. Den høyeste andelen finner vi i regionen Midt fylket (Buskerud). Her har 72,4 prosent av alle foretakene positivt resultat før skatt i regnskapet for 2002. Lavest andel er Hitra/-Frøya med 51,8 prosent.

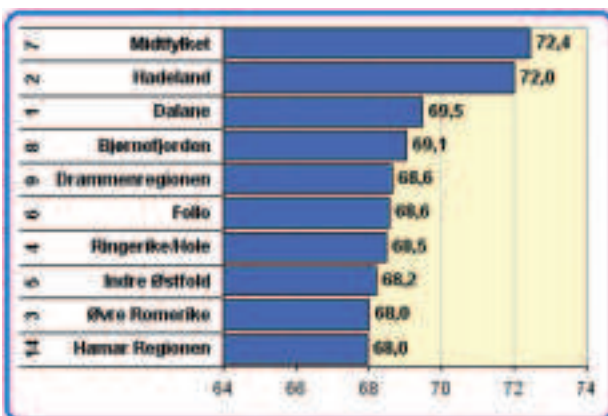
Lønnsomhetskartet i Norge viser et klart nord/sør mønster. Regionene på Østlandet har vesentlig bedre lønnsomhet i næringslivet enn resten av landet. Ni av ti av de mest lønnsomme regionene er på Østlandet. Nesten alle de minst lønnsomme regionene er i Nord-Norge.

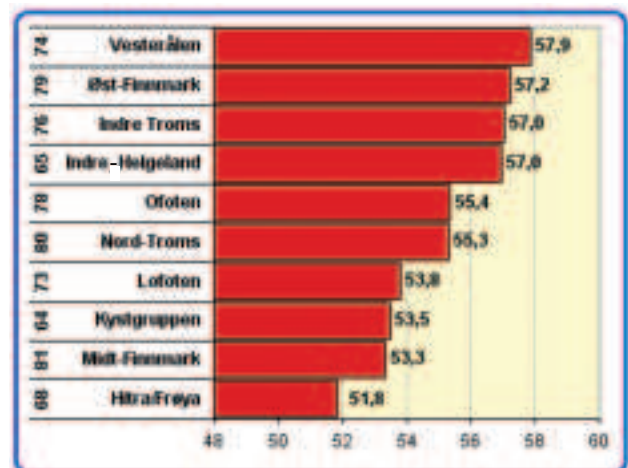
Lønnsomheten i næringslivet er stabil fra år til år. Ni av de ti mest lønnsomme regionene i 2002 er også de mest lønnsomme hvis vi måler ut fra gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

Lønnsomheten i en region henger blant annet sammen med utviklingen i folketallet. Regioner med vekst i folketall har generelt bedre lønnsomhet.

Mørk blå: 10 beste regioner
Lys blå: nr 11-25
Gul: Middels (nr 26-54)
Lys rød: Under middels
Rød: 10 dårligste regioner

Figur 3: Andel av regnskapspliktige foretak som har positivt resultat i 2002. De ti regionene med høyest andel. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

Figur 4: Andel av regnskapspliktige foretak som har positivt resultat i 2002. De ti regionene med lavest andel. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002

VEKST

Vekstforetak er motorer i den regionale næringsutviklingen. Mange bedrifter med vekst gir vekst i regionens næringsliv.

Regional næringspolitikk har nesten alltid målsetting om bærekraftig økonomisk vekst i næringslivet, som igjen skal føre til økt sysselsetting.

For å sammenlikne regionene med hensyn til vekst, er det tatt utgangspunkt i andelen foretak som har hatt over 10 prosent vekst i omsetning fra 2001 til 2002.

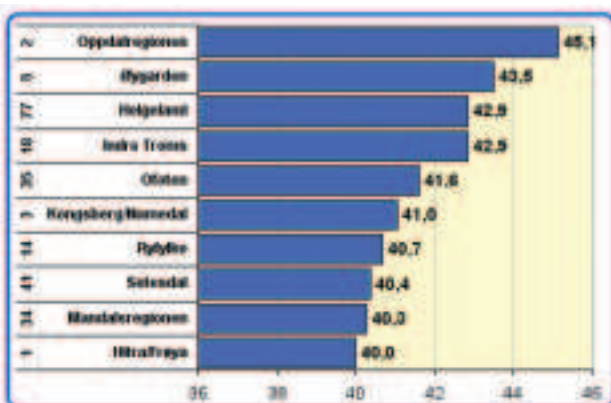
Oppdalregionen hadde den høyeste andelen vekstforetak. Her hadde 45,1 prosent av alle regnskapspliktige foretak over 10 prosent vekst i omsetningen fra 2001 til 2002. Lavest andel hadde Hadeland, hvor bare 28,9 prosent av foretakene hadde tilsvarende vekst.

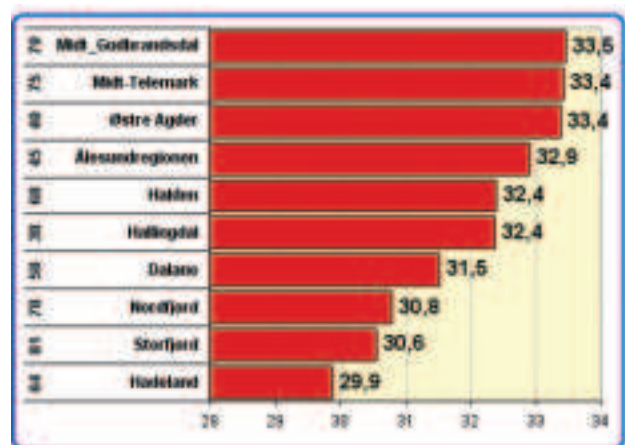
Vekstregioner finnes i alle landsdeler. Her er det ikke nord-sør mønster. Vekstmønstrene vil skifte med konjunktorene. Østlandet har hatt lav vekst i de siste årene. Ingen av de ti regionene med færrest vekstforetak er fra nord.

Det er ingen positiv sammenheng mellom lønnsomhet og vekst i næringslivet. Den statistiske sammenhengen er faktisk negativ, men dog ikke statistisk signifikant.

Mørk blå: 10 beste regioner
Lys blå: nr 11-25
Gul: Middels (nr 26-56)
Lys rød: Under middels
Rød: 10 dårligste regioner

Figur 5: Andel av regnskapspliktige foretak som har over 10 % vekst i omsetning i 2002. De ti regionene med høyest andel. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

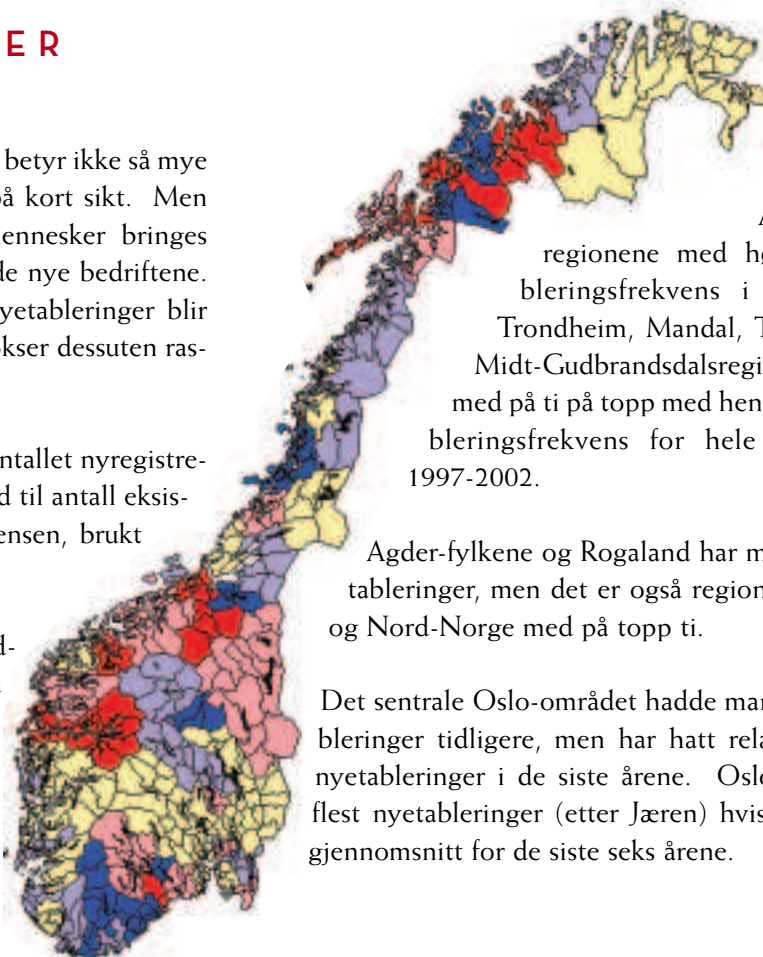
Figur 6: Andel av regnskapspliktige foretak som har over 10 % vekst i omsetning i 2002. De ti regionene med lavest andel. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

NYETABLERINGER

Nyetableringene er oftest små, og betyr ikke så mye for sysselsetting og produksjon på kort sikt. Men innovasjon, utvikling og nye mennesker bringes ofte inn i næringslivet gjennom de nye bedriftene. Den langsiktige virkningen av nyetableringer blir dermed viktig. Unge bedrifter vokser dessuten raskere enn gamle.

For å sammenlikne regionene er antallet nyregistreringer i foretaksregisteret i forhold til antall eksisterende foretak, etableringsfrekvensen, brukt som indikator.

Regionen Kystgruppen (Nord-Trøndelag) er den regionen som har høyest etableringsfrekvens. Her utgjør de nyregistrerte foretakene 10,6 prosent av bestanden av foretak. Regionen Vestmar i Telemark hadde den laveste etableringsfrekvensen i 2002 med 4,8 prosent.

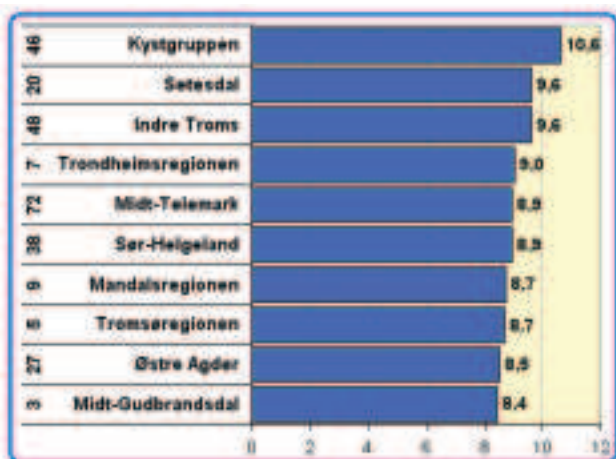

Av de ti regionene med høyest etableringsfrekvens i 2002, er Trondheim, Mandal, Tromsø og Midt-Gudbrandsdalsregionen også med på ti på topp med hensyn til etableringsfrekvens for hele perioden 1997-2002.

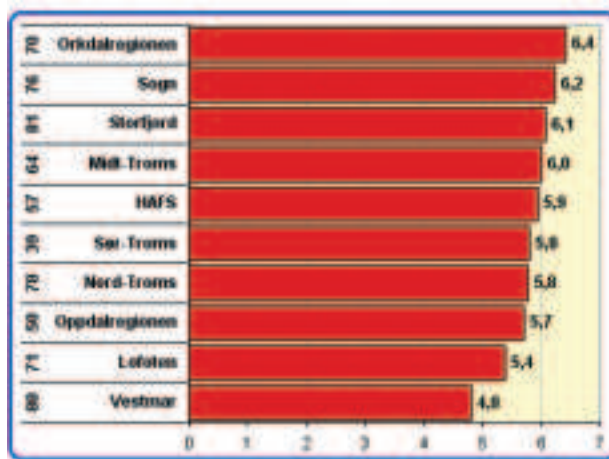
Agder-fylkene og Rogaland har mange nyetableringer, men det er også regioner i Midt- og Nord-Norge med på topp ti.

Det sentrale Oslo-området hadde mange nyetableringer tidligere, men har hatt relativt færre nyetableringer i de siste årene. Oslo har nest flest nyetableringer (etter Jæren) hvis vi ser på gjennomsnitt for de siste seks årene.

Mørk blå: 10 beste regioner
Lys blå: nr 11-25
Gul: Middels (nr 26-56)
Lys rød: Under middels
Rød: 10 dårligste regioner

Figur 7: Etableringsfrekvens, prosentvis andel av nyregistrerte foretak i foretaksregisteret i 2002. De ti regionene med høyest frekvens. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002

Figur 8: Etableringsfrekvens, prosentvis andel av nyregistrerte foretak i foretaksregisteret i 2002. De ti regionene med lavest frekvens. Tallene helt til venstre angir regionens rangering i gjennomsnitt for perioden 1997-2002.

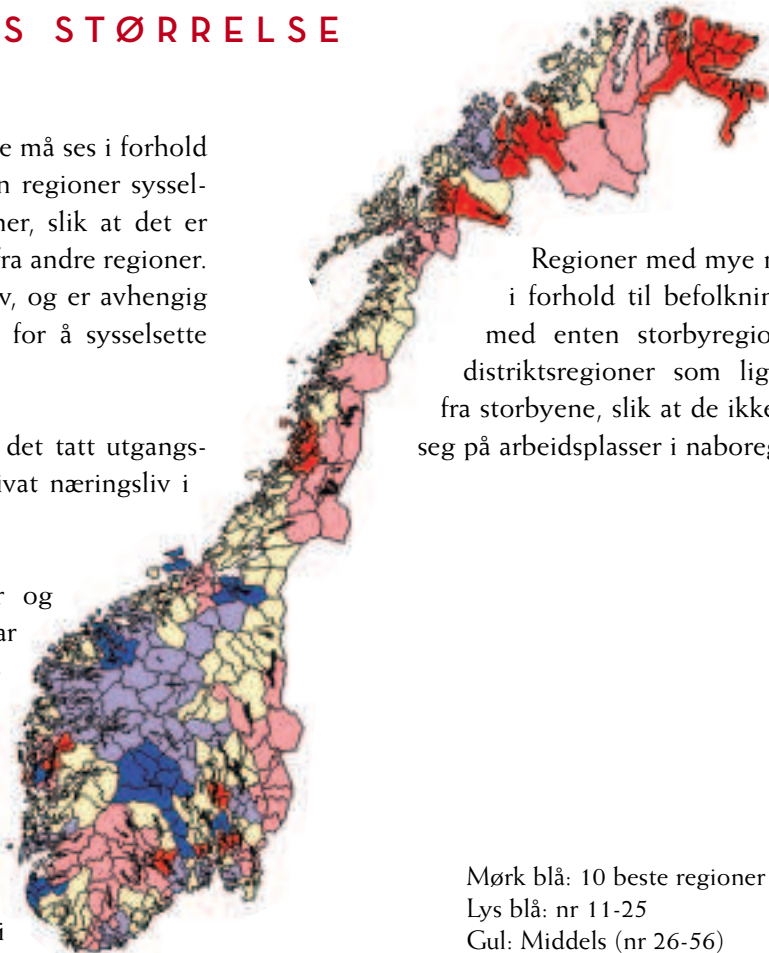
NÆRINGS LIVETS STØRRELSE

Næringslivets størrelse i regionene må ses i forhold til befolkningsgrunnlaget. I noen regioner sysselsetter næringslivet mange personer, slik at det er behov for import av arbeidskraft fra andre regioner. Andre regioner har lite næringsliv, og er avhengig av arbeidsplasser i naboregioner for å sysselsette befolkningen.

For å sammenlikne regionene er det tatt utgangspunkt i antall arbeidsplasser i privat næringsliv i prosent av befolkningen.

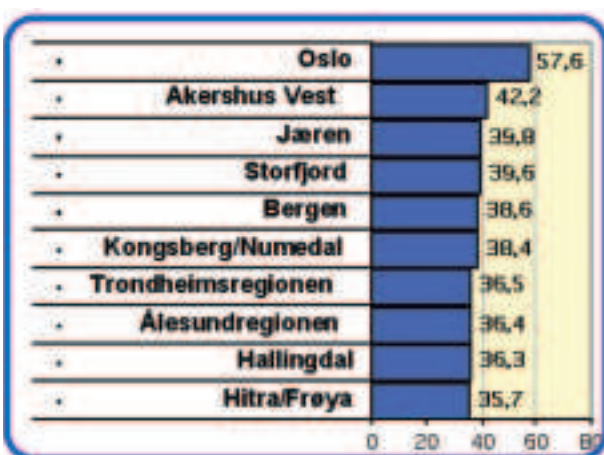
Oslo og Akershus Vest (Asker og Bærum) er de regionene som har desidert flest sysselsatte i næringslivet i forhold til befolkningen. Også andre storbyregioner som Jæren, Bergen- og Trondheimsregionen har mye næringsliv.

Det er også enkelte distriktsregioner som har høy sysselsetting i det private næringslivet, som Storfjord, Hallingdal og Hitra/Frøya.

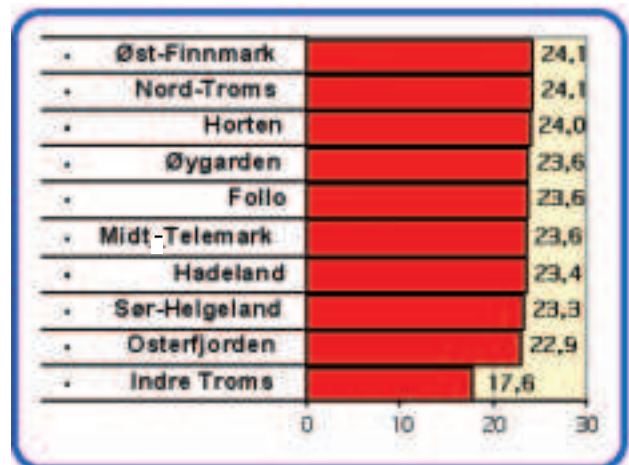

Regioner med mye næringsliv i forhold til befolkning er dermed enten storbyregioner, eller distriktsregioner som ligger langt fra storbyene, slik at de ikke kan lene seg på arbeidsplasser i naboregioner.

Mørk blå: 10 beste regioner
Lys blå: nr 11-25
Gul: Middels (nr 26-56)
Lys rød: Under middels
Rød: 10 dårligste regioner

Figur 9: Antall arbeidsplasser i næringslivet i forhold til befolkning i 2002. De ti regionene med høyest andel.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i næringslivet i forhold til befolkning i 2002. De ti regionene med lavest andel.

NÆRINGSUTVIKLING OG BEFOLKNINGSVEKST

Næringsutviklingen og befolkningsutviklingen påvirker hverandre på flere måter.

En svak næringsutvikling kan føre til utflytting på grunn av dårlig utvikling av arbeidsmarkedet. Dersom mulighetene for arbeid er bedre i andre regioner vil noen flytte ut av regionen, og folketallet vil gå ned. På den måten vil næringsutvikling kunne forårsake endringer i befolkningen.

Nedgang i folketallet har også direkte konsekvenser for næringsutviklingen. Lavere befolkningsgrunnlag vil føre til mindre marked for lokal handel og tjenesteyting. Dermed vil vekst og lønnsomhet kunne svekkes, og området blir mindre attraktivt for nyetablerte virksomheter.

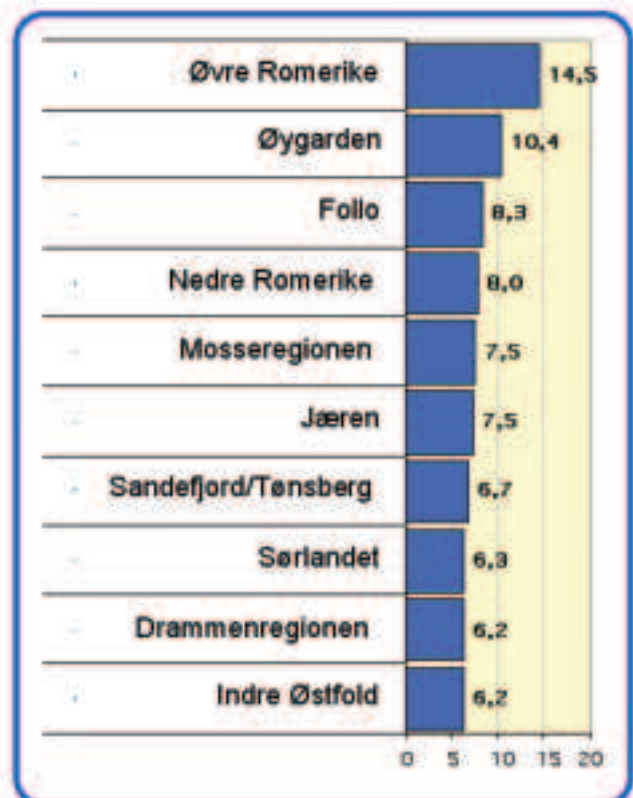
Er det næringsutviklingen som fører til endrede flyttemønstre og derved påvirker befolkningsutviklingen? Eller er næringsutviklingen et resultat av flyttestrømmer som skyldes andre forhold, f eks folks bostedspreferanser? Ettersom arbeidsledigheten i Norge er lav, og temmelig lik fra region til region, kan det argumenteres for at forholdene i næringslivet har lite å si for befolkningsutviklingen. Da vil befolkningsendringer kunne være en av flere forklaringsfaktorer for næringsutviklingen, men ikke omvendt.

Det er en klar statistisk sammenheng mellom utviklingen av folketallet og næringsutviklingen. Regioner med vekst i folketallet har en klar tendens til å skåre bedre på næringslivsindeksen. Dette skyldes først og fremst at regioner med befolkningsvekst har bedre lønnsomhet i næringslivet.

Sammenhengen mellom befolkningsvekst og næringsutvikling er imidlertid langt i fra absolutt. Mange regioner har en god næringsutvikling selv om folketallet er synkende. Eksempler på slike regioner er Setesdal, Hardanger og Helgeland. God næringsutvikling kan snu befolkningsnedgang og skape optimisme.

Figur 11: Sammenheng mellom næringsutvikling og befolkningsvekst i regionene i Norge. Hver prikk er en region som er blitt plassert i forhold til næringslivsindeksen og befolkningsveksten. Det er en klar tendens at regioner med vekst i folketallet har en bedre næringsutvikling.

Figur 12: Prosentvis vekst i befolkning 1997-2003, de 10 regionene med størst befolkningsvekst.

NÆRINGSUTVIKLING OG STØRRELSE

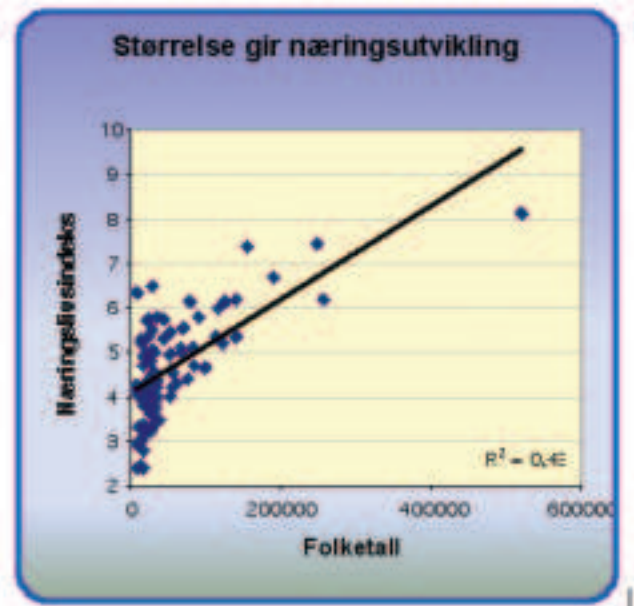
Regionene i Norge er svært forskjellige i størrelse og befolkning. Den mest folkerike regionen er Oslo, med mer enn 1/2 mill innbyggere, mens Setesdal er den minste regionen med litt over 8000 innbyggere.

Regionens størrelse, målt i antall innbyggere, er en viktig forklaringsfaktor for næringsutvikling. Ser vi på sammenhengen mellom størrelse og vellykkethet, som i figur 13, er det tydelig at de mest folkerike regionene gjør det bedre i gjennomsnitt enn de minst folkerike regionene.

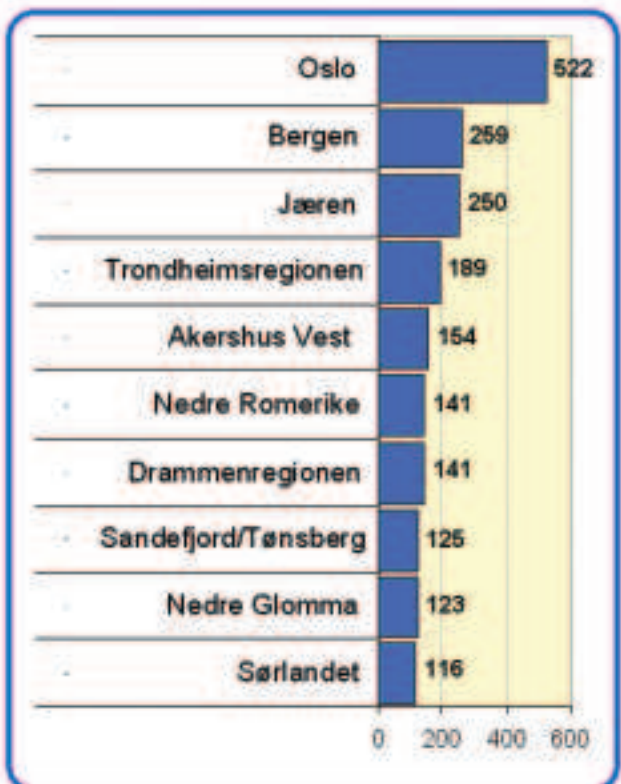
De mest folkerike regionene er samtidig de regionene som har størst økning i befolkningen. Det kan derfor være et problem å isolere virkningen av regionens befolkningsøkning fra regionens størrelse. En mer grundig analyse, som tar for seg mange forklaringsfaktorer samtidig, viser at befolkningsvekst betyr mer for næringsutviklingen enn folketallet. Regionens størrelse målt med antall innbyggere har likevel en selvstendig effekt på næringsutviklingen.

De mest folkerike regionene har i gjennomsnitt flere nyetableringer enn de minste regionene. Det er imidlertid liten forskjell på vekst og lønnsomhet i næringslivet mellom de største og minste regionene.

Et annet forhold som en kan lese ut av figur 13, er at det er stor spredning blant de små regionene. Det er mange regioner med få innbyggere som likevel har et vellykket næringsliv. Eksempler på slike regioner er Setesdal og Oppdal.

Figur 13: Sammenhengen mellom regionenes score på næringslivsindexen (gjennomsnitt for 1997-2002) og innbyggertallet. De mest folkerike regionene skårer bedre enn de minste regionene.

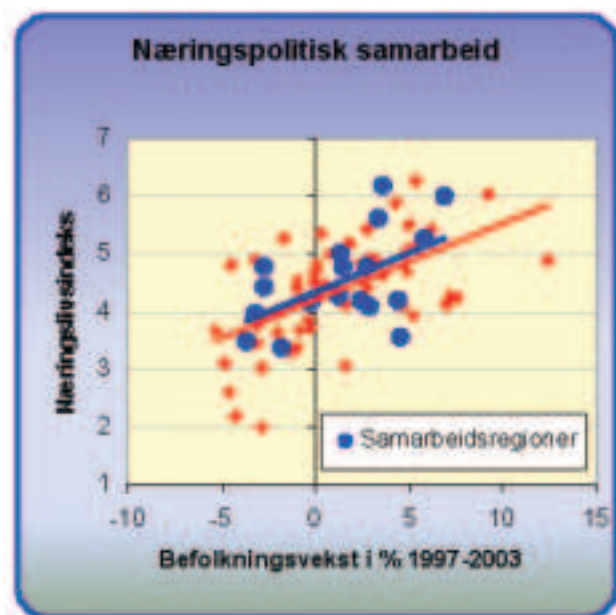
Figur 14: Befolkning i 2004 (1000 innbyggere) i de mest folkerike regionene.

NÆRINGSUTVIKLING OG INTERKOMMUNALT SAMARBEID

Mange regioner har kommet langt i interkommunalt samarbeid om næringsutvikling. I en stor kartlegging av interkommunalt samarbeid i Norge i 2002, viste det seg at samarbeid om næringsutvikling er et av områdene som flest regioner lykkes med. I denne kartleggingen ble det identifisert 25 regioner som oppga at de hadde lyktes med å etablere interkommunalt samarbeid om næringsutvikling.

Interkommunalt samarbeid om næringsutvikling kan ta flere former. Det kan være snakk om felles bedriftsrådgivningstjenester, veiledningstjenester for nyetablerere, felles næringsfond, felles arealplanlegging, og i stadig flere tilfeller felles interkommunalt næringssselskap.

Hvis vi sammenlikner regionene som har hatt et vellykket samarbeid om næringsutvikling med andre regioner, viser det seg at disse har en bedre næringsutvikling enn de andre regionene. Sammenhengen er ikke sterk det er både god og dårlig næringsutvikling i slike samarbeidsregioner, men gjennomsnittet er bedre.

Figur 15: Næringslivsindeks som funksjon av befolkningsvekst i regioner med næringsssamarbeid, sammenliknet med andre regioner. Regioner med næringspolitisk samarbeid har høyere score på næringslivsindeksen.

Region	Fylke
Kongsberg/Numedal	Buskerud
Jæren	Rogaland
Mandalsregionen	Vest-Agder
Sørlandet	Vest-Agder
Frostating	Nord-Trøndelag
Lillehammerregionen	Oppland
Ryfylke	Rogaland
Hardanger	Hordaland
Midt-Gudbrandsdal	Oppland
Dalane	Rogaland
Midt-Telemark	Telemark
Sunnfjord	Sogn og Fjordane
Glåmdal	Hedmark
Grenland	Telemark
Nord-Gudbrandsdal	Oppland
Hadeland	Oppland
Vest-Telemark	Telemark
Nordfjord	Sogn og Fjordane

Tabell 1: Regioner som rapporterte om vellykket interkommunalt næringsssamarbeid.

KOMPETANSE OG NÆRINGSUTVIKLING

Nye teorier om næringsutvikling legger vekt på kompetanse som en viktig forutsetning for vekst. I "triple helix"-modellen vil interaksjon mellom næringslivet, det offentlige og kompetanseinstitusjonene skape vekst i regionen. En forutsetning for dette er at det eksisterer kompetanseinstitusjoner i den aktuelle regionen.

Dersom kompetanse er en viktig forutsetning for positiv næringsutvikling, vil en kunne forvente at næringsutviklingen er mer positiv i de regionene som har kompetanseinstitusjoner enn i de regionene som mangler slike institusjoner.

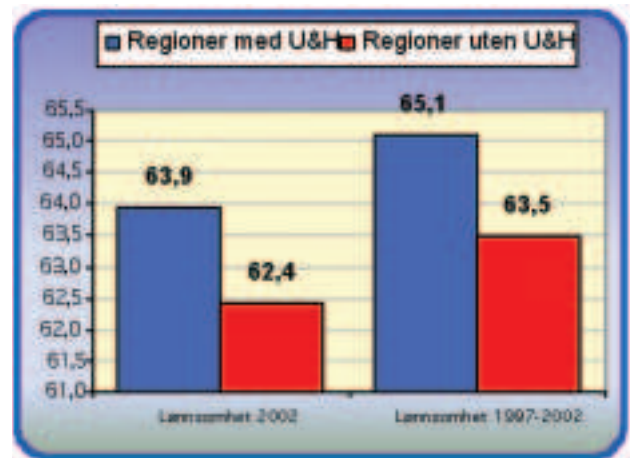
Det er en positiv samvariasjon mellom næringslivets lønnsomhet i regionene og forekomsten av kompetanseinstitusjoner (høgskoler og universiteter). I regioner med kompetanseinstitusjoner hadde 65,1 prosent av foretakene overskudd i årene 1997-2002, mens tilsvarende andel var 63,5 prosent i regioner uten slike institusjoner.

Det er også en positiv samvariasjon mellom etableringsfrekvens og forekomst av kompetanseinstitusjoner. Regioner med kompetanseinstitusjoner hadde en etableringsfrekvens på 7,52 prosent, mens regioner uten kompetanseinstitusjoner hadde en etableringsfrekvens på 7,27 prosent.

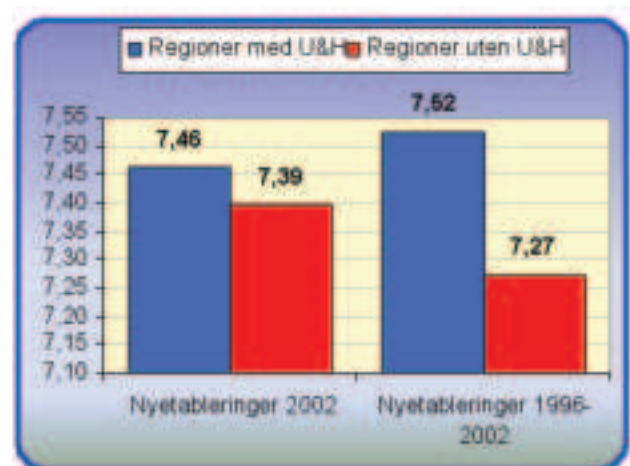
Det ble ikke funnet signifikante sammenhenger mellom andel vekstforetak og kompetanseinstitusjoner.

Det er en sterk sammenheng mellom den samlede gjennomsnittlige næringslivsindeksen for årene 1997-2002 og forekomst av kompetanseinstitusjoner.

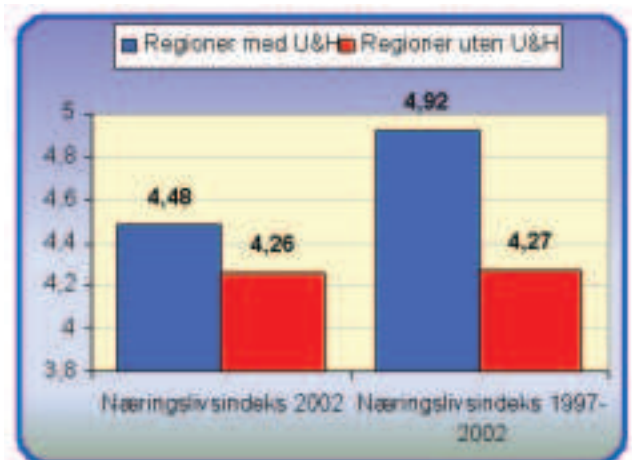
De positive sammenhengene mellom næringsutvikling og kompetanseinstitusjoner må ses som en indikasjon, men ikke bevis, på at kompetanseinstitusjonene fører til vekst i regionens næringsliv. Det er nødvendig med grundigere analyser for å slå fast disse sammenhengene.

Figur 16: Gjennomsnittlig andel foretak med positivt resultat i 2002, og gjennomsnitt for årene 1997-2002 for regioner med og uten kompetanseinstitusjoner

Figur 17: Gjennomsnittlig etableringsfrekvens i 2002, og gjennomsnitt for årene 1997-2002 for regioner med og uten kompetanseinstitusjoner

Figur 18: Gjennomsnittlig score på næringslivs-indeksen i 2002, og gjennomsnitt for årene 1997-2002 for regioner med og uten kompetanseinstitusjoner.

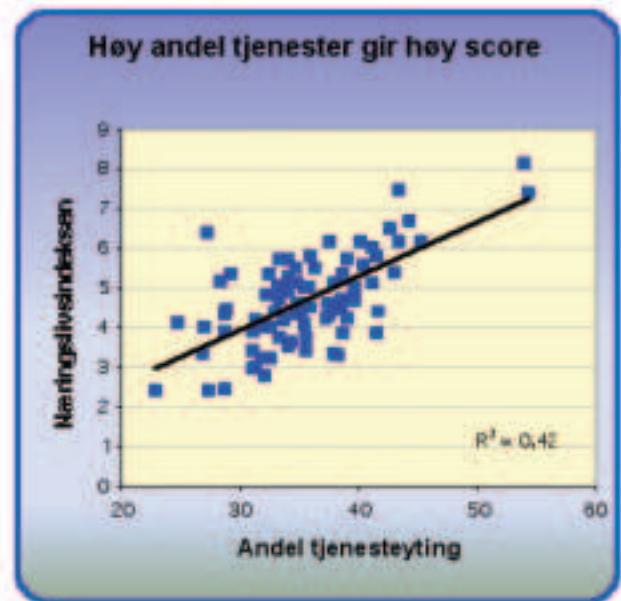
NÆRINGSSTRUKTUR

Strukturen i næringslivet varierer fra region til region. Forskjeller i næringsstruktur kan være en forklaring på ulik næringsutvikling. Enkelte bransjer, som tjenesteytende næringer, har høyere etableringsfrekvens enn andre bransjer, og vekst og lønnsomhet varierer også mellom bransjene.

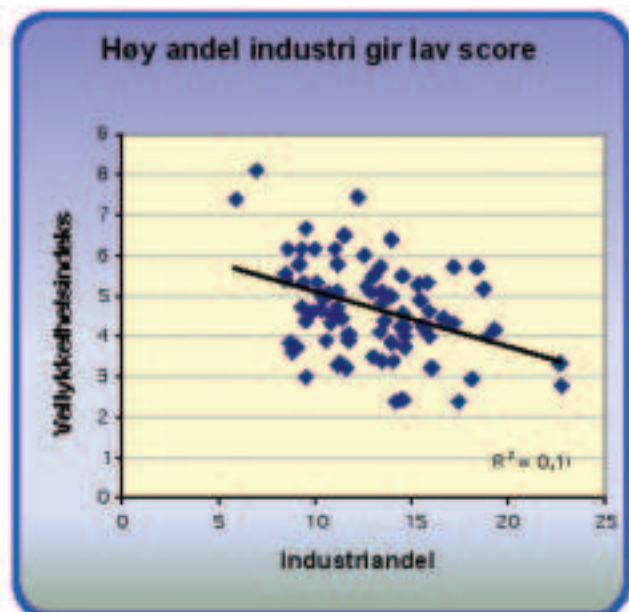
Dersom vi ser på andelen av foretakene som er i tjenesteytende næringer, og sammenholder denne andelen med næringslivsindeksen, viser det seg at det er en klar positiv sammenheng. Regioner som har mange tjenesteytende bedrifter har en mer positiv næringsutvikling enn regioner som har lav andel foretak i de tjenesteytende næringene.

For industri er forholdet motsatt. Regioner med relativt mange industriforetak gjør det dårligere enn regioner med lite industri.

Det har dermed vært mest "lønnsomt" for regionene å ha minst mulig konkurranseutsatt næringsliv i de siste årene. Ettersom konkurransevnen i Norge er blitt svekket, har eksportindustri og importkonkurrerende næringer hatt en nedgang. De mer skjermede næringene, som for eksempel tjenesteyting, har derimot dratt nytte av økende kjøpekraft i befolkningen. Dette er imidlertid forhold som kan forandre seg i de neste årene.

Figur 19: Sammenheng mellom andel foretak innen tjenesteytende næringer og næringslivsindeksen (gjennomsnitt for 1997-2002). Regioner med en stor andel foretak i tjenesteytende næringer har en bedre næringsutvikling.

Figur 20: Sammenheng mellom andel foretak innen industri og næringslivsindeksen (gjennomsnitt for 1997-2002). Regioner med en stor andel foretak i industrien har en dårligere næringsutvikling.

Region	Fylke	Kommuner	Fokatal	Endring F-tall 97-03	Nyets-bering	Lønn-somhet	Vekst	Næringslvs- indeks-2002 (1997-2002)
1 Trondhemsregionen (4)*	Sør-Trøndelag	Melhus, Trondheim, Selbu, Kåbu, Nakk	189222	5,7	7,3	7	6,1	6,3(6,7)
2 Kongsberg/Numedal (5)	Buskerud	Kongsberg, Nore og Uvdal, Rolag, Resberg	29859	3,8	5,2	7,1	7,3	6,2(6,5)
3 Øygarden (18)	Hordaland	Øygarden, Sund, Fjell	28979	10,4	6,1	7,6	8,9	6(5,5)
4 Jæren (2)	Rogaland	Hå, Randberg, Sola, Gjesdal, Klepp, Sandnes, Stavanger, Tana	250012	7,5	5,8	7,6	4,9	6(7,4)
5 Oslo (1)	Oslo	Oslo	521886	4,6	4,8	5,4	3,4	5,9(8,1)
6 Mandalsregionen (16)	Vest-Agder	Lindesnes, Mandal, Åsrol, Audnedal, Namadal	23022	3,6	6,8	6,7	6,8	5,6(5,7)
7 Bergen (8)	Hordaland	Bergen, Askøy	258952	5,4	5,5	6,5	4,9	5,5(6,2)
8 Sandefjord/Tønsberg (10)	Vestfold	Re, Sandefjord, Tønsberg, Andebu, Skjerve, Nefsen, Tjøme	124851	6,7	4,2	7,4	6,2	5,4(6,1)
9 Haugalandet (13)	Rogaland	Haugesund, Sauda, Bokn, Tysvær, Karmøy, Vindafjord, Øst-Øysa	91897	2,9	5,3	7,5	5,3	5,4(5,8)
10 Oppdalsregionen (26)	Sør-Trøndelag	Oppdal, Rennebu, Midtre Gauldal	14916	0,3	1,6	5,7	10	5,4(5,2)
11 Setesdal (51)	Aust-Agder	Bjelle, Valle, Bygland, Ege og Hærens, Island	8069	-1,7	8,3	4,2	6,9	5,3(4,3)
12 Indre Østfold (19)	Østfold	Ramskog, Askim, Marker, Spjælsberg, Trøgstad, Bjelvtvål, Råde, Hvaler, Hødal, Rindberg	52915	6,2	5,8	7,9	5,4	5,3(5,5)
13 Sørlandet (11)	Vest-Agder	Songdalen, Søgne, Kristiansand, Bekenes, Lillesand, Verdal	115836	6,3	6,1	6,8	4,4	5,3(6,0)
14 Midt fylket (36)	Buskerud	Krodsherad, Sigdal, Modum	18325	1,8	4,1	10	4,1	5,2(4,9)
15 Drammensregionen (7)	Buskerud	Nedre Eiker, Hurum, Uet, Øvre Eiker, Drammen, Røyken	140934	6,2	5	8,1	4,3	5,2(6,2)
16 Akershus Vest (3)	Akershus	Berum, Asker	153964	5,8	4	6,9	3,5	5,1(7,4)
17 Lister (47)	Vest-Agder	Farsund, Kvinesdal, Flekkefjord, Sirdal, Lyngdal, Hægebostad	34566	1,5	5,4	6,6	5,4	5,1(4,4)
18 Bjærnefjorden (36)	Hordaland	Os, Samnanger, Austevoll, Fusa	25157	5,3	4,5	8,4	5,2	5,1(4,8)
19 Frostating (38)	Nord-Trøndelag	Frosta, Levanger, Indre, Sjøndal, Merker, Steinkjer, Verdal, Veran	84848	1,4	5,8	6,4	5,2	5(4,7)
20 Gjøvikregionen (28)	Oppland	Søndre Land, Nordre Land, Vestre Toten, Østre Toten, Gjøvik	67738	0,8	5,3	7,5	3,9	5(5,1)
21 Ringerike/Hole (31)	Buskerud	Hole, Ringerike	33259	3	4,8	8,1	3,8	5(5,0)
22 Nordhordland (54)	Hordaland	Austheim, Fedje, Nagfjord, Meland, Råde, Lindås	28228	3,4	5	7,4	5,5	4,9(4,2)
23 Øvre Romerike (9)	Akershus	Hannestad, Hurud, Eidsvoll, Nes, Ullensaker, Bjørnum	77639	14,5	5,1	7,6	2,8	4,9(6,2)
24 Helgeland (43)	Nordland	Reyde, Trana, Dønna, Lurøy, Høy, Alstahaug, Lørdal, Vefsn	30290	-3,1	5	3	8,5	4,9(4,5)
25 Sunnhordland (42)	Hordaland	Kviteseid, Etna, Øysa, Bama, Stord, Tysnes, Fjell	54704	3,3	5	5,7	5,9	4,9(4,6)
26 Hamar Regionen (27)	Hedmark	Ringsaker, Stange, Løten, Hamar	64547	2,6	4,6	7,6	3,6	4,9(5,1)
27 Søre Sunnmøre (24)	Møre og Romsdal	Sande, Vanylven, Ustved, Høy, Ørsta, Hareid, Volda	44789	0,1	4,2	6,7	5,1	4,8(5,3)
28 Indre Troms (80)	Troms	Bardu, Dyrøy, Salangen, Gratangen, Lavangen	9768	-4,3	6,3	2,5	8,5	4,8(2,4)
29 Lillehammerregionen (12)	Oppland	Gausdal, Øyer, Lillehammer	36126	1,5	4,9	6,5	4	4,8(5,8)
30 Ryfylke (15)	Rogaland	Jordsøy, Sukdal, Finøy, Hjeltnes, Remøy, Strand, Forsand	24665	2,8	5,1	4,9	7,1	4,8(5,7)
31 Hardanger (68)	Hordaland	Ullensvang, Jondal, Odda, Voss, Ulvik, Eidfjord, Kvam, Grahn	37326	-2,6	4,3	5,7	6,1	4,8(3,5)
32 Nedre Glomma (25)	Østfold	Sarpsborg, Hvaler, Fredrikstad	122984	5,2	4,1	7,4	3,7	4,7(5,2)
33 Tromsøregionen (17)	Troms	Tromsø, Inderøy, Balsfjord	69914	5,2	6,7	5,2	3,1	4,7(5,6)
34 Hallingdal (32)	Buskerud	Ga, Hemsedal, Ål, Hol, Få, Nes	19957	-0,1	4,8	7,5	1,8	4,7(5,0)
35 Larvik (14)	Vestfold	Larvik	43376	3,8	3	7,7	4,8	4,6(5,7)
36 Kystgruppen (56)	Nord-Trøndelag	Vikna, Nerey, Leka	9897	-1	10	0,6	4	4,5(4,1)
37 Osterfjorden (72)	Hordaland	Osterøy, Modulen, Vaksdal	11713	0	4,9	5,3	6,5	4,5(3,3)
38 Salten (46)	Nordland	Saltdal, Berholt, Belam, Skjerve, Sjørdal, Hamarøy, Meløy, Bodo, Gåstedt, Fauske	75314	0,6	5,3	4,3	5,2	4,5(4,4)
39 Romsdal (53)	Møre og Romsdal	Neset, Vestnes, Midland, Molde, Åkra, Frøya, Rauma	54949	0,1	3,2	7,2	3,6	4,5(4,2)
40 Midt-Gudbrandsdal (23)	Oppland	Ringsaker, Sør-Fron, Nord-Fron	12829	-2,7	6,3	5,6	2,4	4,5(5,3)
41 Østre Agder (29)	Aust-Agder	Åmli, Froland, Vegårshei, Risør, Gjesdal, Arendal, Grimstad, Tvedestrand	82014	2,9	6,4	6,4	2,3	4,4(5,1)
42 Orkdalregionen (60)	Sør-Trøndelag	Orkdal, Meldal, Agdenes, Snillfjord, Hemne, Steinkjer	27508	1,1	2,8	6,9	6,1	4,4(4,0)
43 Valdres (37)	Oppland	Sør-Aurdal, Etnedal, Nord-Aurdal, Vestre Skjåk, Vang, Øystre Slidre	18236	-1	5,3	4,5	3,6	4,4(4,7)
44 Nedre Romerike (22)	Akershus	Råde, Nittedal, Skedsmo, Lørenskog, Fet, Sarum, Aurskog-Høland	141467	8	4,5	7,2	2,9	4,3(5,3)

Utgitt av:

Næringslivets Hovedorganisasjon
Postboks 5250 Majorstuen
0303 OSLO

Analyse, tekst og grafikk:
Telemarksforsking-Bø

Layout/trykk:
September Reklamebyrå

